

УДК 330

НАУКОВИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ БАЗИСУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ НА ОСНОВІ ВІДЗНАЧЕННЯ НАЙДОСТОЙНІШИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ-НОБЕЛІАНТІВ: ПЕРІОД 1969 – 2009 РОКИ

Пуцько Б.М.

ЛНУВМ та БТ імені С.З. Гжицького, м. Львів

Приводиться порядок відзначення найдостойніших інтелектуалів світу з економіки врученням Нобелівських премій, хронологія відзначення лауреатів цієї престижної премії з 1969 по 2009 рр., аналіз інформації про наукові заслуги лауреатів та відомості про Нобеліантів з економіки. Висвітлюються основні положення, які лежать в основі формування економічної нобелелогії як базису науки і практики. Сформульовано ряд проблем відтворення економіко-екологічного потенціалу, авторство вирішення яких може бути підставою виявлення претендентів на Нобелівську премію.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями: аналіз наукових досягнень, наукових напрямів та хронології відзначення лауреатів Нобелівської премії з економіки. Проблематика тісно переплітається з питаннями актуалізації розвитку нобелеорієнтованих наукових напрямів з економіки українськими фундаментальними економічними школами.

Невирішені раніше частини загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття: аналіз наукових досягнень, наукових напрямів та хронології відзначення лауреатів Нобелівської премії з економіки. Обґрунтування нобелеорієнтованих наукових напрямів з економіки для їх можливого розвитку українськими фундаментальними економічними школами.

Цілі статті – проаналізувати існуючий порядок відзначення найдостойніших інтелектуалів світу врученням Нобелівських премій, представити хронологію відзначення лауреатів з 1969 по 2009 рр., а також інформацію про наукові заслуги лауреатів, відомості про Нобеліантів з економіки. Висвітлити основні положення, які лежать в основі формування економічної нобелелогії як базису науки і практики та сформулювати ряд проблем відтворення економіко-екологічного потенціалу, вирішення яких може бути підставою виявлення претендентів на Нобелівську премію. На цій основі науково обґрунтувати перспективні нобелеорієнтовані наукові напрями з економіки з точки зору їх можливого розвитку українськими фундаментальними економічними школами.

Виклад матеріалу. Нобелівську премію з економіки засновано у 1968 році державним банком Швеції в честь свого 300-річчя. Нобелівських лауреатів щорічно визначає Шведська королівська академія наук (ШКАН), а вручає її король

у Стокгольмі. У 2009 році світове співтовариство у 108-й раз відзначало найдостойніших інтелектуалів світу врученням Нобелівських премій. Ця нагорода є геніальним творінням талановитого шведського винахідника Альфреда Нобеля. Золоту медаль з його зображенням, дипломом і чек на величезну суму шведських крон громадська думка цінує не стільки за їх номіналом, скільки як символ визнання видатних заслуг лауреата.

За більш як столітню історію існування Нобелівської премії виробився досить складний і водночас ефективний механізм висунення, добору і затвердження її щорічних лауреатів. У жовтні кожного року кваліфікованим експертам-професорам 75 відділень економіки університетів різних країн світу розсилають відповідні форми, де їм пропонується назвати кандидатів на присудження цієї премії та обґрунтувати свій вибір. Щороку підбираються інші відділення, крім того, професорам споріднених спеціальностей (з менеджменту, маркетингу, економічної історії тощо) теж надсилаються такі анкети. Щоправда, свою особисту думку, причому конфіденційного характеру, можуть висловлювати й інші авторитетні фахівці-економісти, які працюють не тільки в університетах чи академіях. Серед таких осіб – лауреати Нобелівської премії попередніх років і члени ШКАН.

Не розглядаються тільки колективні пропозиції, а також ті, що надійшли пізніше січня того року, в якому проголошуватимуть лауреатів. Не можуть бути прийняті до розгляду й особисті заяви з претензією на премію. Не приносить користі претендентам і офіційна – дипломатична, урядова або політична підтримка, оскільки Нобелівські установи незалежні від держав, урядів або партій.

До Нобелівського комітету щороку надходять приблизно двісті подань, у яких рекомендуються приблизно сотні претендентів. З 1 лютого і до осені різні комісії комітету здійснюють експертизу робіт найавторитетніших кандидатів на премію. До експертизи залучають провідних учених світу, експертів, які можуть визначити оригінальність і значущість вкладу кожного кандидата в загальнолюдський прогрес. Члени комітету або запрошені експерти можуть робити повідомлення відносно різних аспектів тієї чи іншої пропозиції. Щороку у підготовчій роботі беруть участь кілька сотень спеціалістів.

При кожному із шести Нобелівських комітетів, зайнятих присудженням нагород, діють також Нобелівські інститути. Вони надають комітетам допомогу у доборі кандидатів і проводять самостійні наукові дослідження, а головне - здійснюють необхідну підготовчу роботу. Керівники та спеціалісти цих інститутів добираються з числа представників різних країн і національностей, чим підкреслюється міжнародний характер Нобелівської нагороди.

У заключній частині відбору, претенденти, яких Нобелівський комітет розглядає як найбільше гідних уваги за їх наукові досягнення, обговорюються два рази. Після цього Відділення соціальних наук ШКАН повідомляє у формі доповіді про пропозицію стосовно кандидатури на нобеліанта, подається глибоке обґрунтування зробленого вибору, разом з розгорнутим оглядом і детальним аналізом проведених експериментальних досліджень й досягнутих ним наукових результатів. Майже не буває так, щоб запропонована кандидатура отримала Нобелівську премію з першого ж подання, більшість Нобеліантів пропонуються по кілька разів.

На початку жовтня доповідь Відділення соціальних наук надходить на пленарне засідання ШКАН, там Нобелівський комітет подає і захищає свою

пропозицію (кандидатуру). Саме обговорення носить конфіденційний характер, що дозволяє уникати суб'єктивізму в оцінках – у великій таємниці тримаються імена кандидатів і мотиви прийняття рішень. У 80-х роках ХХ століття було вирішено щороку відкривати доступ до Нобелівських архівів, але після 50-ти років їх таємного зберігання. Друкуються списки, де зазначено інформацію про усіх висунутих кандидатів (імена, дати, ким висувались тощо). Це означає, що лише у 2019 році ми отримаємо першу таку інформацію про нобеліантів-лауреатів з економіки.

Рішення про присудження Нобелівської премії ухвалюється більшістю членів ШКАН при таємному голосуванні, право голосу мають усі 300 членів ШКАН. Відразу ж після голосування на зустріч з представниками ЗМІ повідомляється про зроблений вибір. Випускається прес-інформаційний бюлетень, де з поданням короткої біографічної довідки лауреата розкриваються його наукові досягнення, відзначені Нобелівською премією.

Слід відзначити, що нобеліантів вирізняє висока освіченість, яскраво виражена здібність і оригінальне мислення, органічно властиві прагнення і вміння поєднувати науку з практикою, потреба перетворювати знання на функціональний досвід.

Завдяки наявності таких лауреатів, вимогливій і ретельній процедурі Нобелівського комітету, людство отримало ряд актуальних теоретичних концепцій, ідей, методологій, прикладних проектів, які мали, мають і матимуть безпосереднє прикладання до реальних господарсько-економічних відносин. Про що свідчать приведені нижче наукові доробки Нобеліантів з економіки за період 1969-2003 рр. (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Хронологія відзначення лауреатів Нобелівської премії з економіки за період 1969-2009 роки

Рік вручення премії	Нобеліанти (країна, рік народження)	Наукові заслуги лауреатів
1969 р.	1. Ян Тінберген (Нідерланди) 2. Рагнар Фріш (Норвегія, 1885 - 1973)	За розробку математичних методів, побудову динамічних моделей і їх застосування для аналізу економічних процесів.
1970 р.	3. Пол Семюельсон (США, 1915)	За внесок у підвищення рівня наукового аналізу в економічних науках, розвинув статистичну і динамічну економічну теорію.
1971 р.	4. Саймон Кузнець (США, 1901 - 1985)	За емпіричні дослідження економічного росту, емпірично обґрунтовану інтерпретацію економічного зростання, яка дає нове поглиблене розуміння економічної та соціальної структури і процесів розвитку.
1972 р.	5. Джон Хікс (Англія, 1904) 6. Кеннет Ерроу (США, 1921)	За піонерний вклад в теорію загальної економічної рівноваги і економіку добробуту.
1973 р.	7. Василь Леонт'єв (США, 1906)	За розробку методу "затрати-випуск" і його застосування в дослідженні важливих економічних проблем.
1974 р.	8. Фрідріх фон Хайск (ФРН, 1899) 9. Гуннар Мюрдаль (Швеція,	За піонерну роботу по теорії грошей, кон'юнктурних коливань та за глибокий аналіз взаємозалежних економічних, соціальних і

	1898 - 1987)	інституціональних феноменів.
1975 р.	10. Тьяллінг Коопманс (США, 1910 - 1984) Леонід Канторович (СРСР, 1912 - 1986)	За вклад в теорію оптимального розподілу ресурсів.
1976 р.	12. Мілтон Фрідмент (США, 1912)	За дослідження в галузі аналізу споживання, історії і теорії грошового обігу.
1977 р.	Бертіль Улін (Швеція, 1899 - 1979) Джеймс Мід (Англія, 1907)	За оригінальний вклад в теорію міжнародної торгівлі і теорію руху міжнародного капіталу.
1978 р.	15. Герберт Сеймон (США, 1916)	За піонерне дослідження процесів прийняття рішень в економічних організаціях.
1979 р.	Артур Льюїс (Англія, 1915) Теодор Шульц (США, 1902)	За піонерні дослідження проблем економічного розвитку країн, що розвиваються.
1980 р.	18. Лоуренс Клейн (США, 1920)	За створення економічних моделей і їх застосування до аналізу економічних коливань і економічної політики.
1981 р.	19. Джеймс Тобін (США, 1918)	За аналіз фінансових ринків і їх зв'язків з прийняттям рішень у галузі видатків, зайнятості, виробництва і цін.
1982 р.	20. Джордж Стінглер (США, 1911)	За дослідження і вивчення індустріально-промислових структур, функціонування ринків, а також причин і наслідків державного регулювання.
1983 р.	21. Жерар Дебре (Франція, 1921)	За введення нових методів аналізу в економічну теорію і праці з формалізації теорії загальної рівноваги.
1984 р.	22. Річард Стоун (Англія, 1913)	За фундаментальний внесок у створення системи національних рахунків.
1985 р.	23. Франко Модільяні (Італія, 1918)	За піонерний аналіз проблем фінансових ринків і процесів заощадження.
1986 р.	24. Джеймс Б'юккенен (США, 1919)	За розвиток основ теорії прийняття економічних і політичних рішень, а також політичних теорій, які демонструють обмежену роль уряду в економіці.
1987 р.	25. Роберт Солоу (США, 1924)	За внесок у теорію економічного росту.
1988 р.	26. Моріс Алле (Франція, 1911)	За фундаментальний внесок у теорію ринків і роботи з ефективного використання ресурсів.
1989 р.	27. Трюгве Хаавельто (Норвегія)	За прояснення ймовірних основ економіки і аналіз одночасних економічних структур.
1990 р.	28. Гаррі Максовід (США) 29. Мертон Міллер (США) 30. Уільям Шарп (США)	За роботи з теорії фінансової економіки.
1991 р.	31. Рональд Коуз (Англія)	За роботу з проблем трансакційних витрат і прав власності.
1992 р.	32. Гері Беккер (США)	За розширення сфери застосування мікроекономічного аналізу.
1993 р.	33. Роберт Фогель (США) 34. Дуглас Норт (США)	За роботи з економічної історії.

1994 р.	35. Джон Ф. Неш (США) 36. Джон У. Харшані (США) 37. Рейхард Зельген (ФРН)	За внесок у розвиток теорії ігор в їх прикладенні до економіки.
1995 р.	38. Роберт Е. Лукас-молодший (США)	За розвиток і застосування раціональних очікувань та за вдосконалення на цій базі мікроекономічного аналізу та поглиблення нашого розуміння економічної політики.
1996 р.	39. Джеймс Морлоз (США) 40. Уільям Вікрі (Англія)	За фундаментальний внесок в економічну теорію стимулів в умовах асиметричної інформації.
1997 р.	41. Роберт Мертон (США) 42. Мірон Шоулз (США)	За новий метод визначення вартості похідних.
1998 р.	43. Амартья Сен (Індія)	За внесок в економічний аналіз добробуту населення.
1999 р.	44. Роберт Манделл (США)	За цикл робіт з грошово-кредитної і фіскальної політики.
2000 р.	45. Д.Мак Федден 46. Дж. Хекмен	За розвиток методики формального опрацювання індивідуальних статистичних та економічних даних.
2001 р.	47. Дж. Ейкерлоф (США) 48. Дж. Стігліц (США)	За аналіз ринків з асиметричною інформацією.
2002 р.	49. Деніел Канеман (США) 50. Вернон Л. Сміт (США)	За заслуги у дослідженні психологічних інтеграційних ініціатив у економічній науці, особливостей консервативного людського мислення при прийнятті рішень в умовах невизначеності економіки. За постановку лабораторних досліджень як інструментарію емпіричного економічного аналізу, особливо при вивченні альтернативних ринкових механізмів.
2003 р.	51. Роберт Ф. Ангел (США) 52. Кліф В.Дж. Грангер (Англія)	За розробку методів аналізу економічних періодичних варіантів розвитку з урахуванням мінливості плинності часу та спільних тенденцій інтеграції.
2004 р.	53. Едвард Прескотт (англ. Edward C. Prescott, 1940 р., США)	За внесок в динамічну макроекономіку: узгодженість в часі економічної політики і ділових циклів.
2005 р.	54. Томас Кромбі Шеллінг (англ. Thomas Crombie Schelling, 1921 р., США) 55. Ізраель Роберт Джон Ауманн, математик (англ. Yisrael Robert John Aumann, 1930 р., Ізраїль)	За розширення розуміння проблем конфлікту і кооперації за допомогою аналізу в рамках теорії ігор.
2006 р.	56. Едмунд Фелпс (англ. Edmund S. Phelps, 1933 р., США)	За аналіз міжчасового обміну в макроекономічній політиці.
2007 р.	57. Ерік Маскін (США) 58. Роджер Майерсон (США)	За створення основ теорії механізмів розподілу.
2008 р.	59. Кругман (KRUGMAN) Пол Робін (США)	За аналіз торгових моделей і визначення місць економічної активності», теорія отримала назву "нова міжнародна економіка"
2009 р.	60. Олівер Уільямсон (США)	За аналіз позаринкових економічних трансакцій.

Едвард Прескот (англ. Edward C. Prescott, 1940 р.) - американський економіст. Лауреат Нобелівської премії 2004 р. "за внесок в динамічну макроекономіку: узгодженість в часі економічної політики і ділових циклів". Ступінь доктора філософії отримав в Університеті Карнегі-Меллона. Професор університету Арізони. Входить в редакційну раду журналу *Economic Theory*. Президент Товариства економічної динаміки (1992-1995 рр.). Основні твори: "Динаміка оптимального оподаткування, раціональні очікування і оптимальний контроль" (*Dynamic Optimal Taxation, Rational Expectations and Optimal Control*, 1980; у співавторстві з Ф. Кідландом); "Загальний аналіз конкурентної рівноваги в економіці з секретною інформацією" (*General Competitive Equilibria Analysis in an Economy with Private Information*, 1984; у співавторстві з Р. Таунсендом).

Томас Кромбі Шеллінг (англ. Thomas Crombie Schelling, 1921 р.) - американський економіст. Лауреат Нобелівської премії 2005 р. "за розширення розуміння проблем конфлікту і кооперації за допомогою аналізу в рамках теорії ігор". Професор Мерілендського університету. Президент Американської економічної асоціації в 1991 р. Лауреат премії Френка Сейдмана (1977 р.). Основні твори: "Стратегія конфлікту" (*The Strategy of Conflict*, 1960); Мікромотиви і макровибір" (*Micromotives and Macrobehavior*, 1978); "Вибір і наслідки" (*Choice and Consequence*, 1985).

Ізраель Роберт Джон Ауманн (англ. Yisrael Robert John Aumann, 1930 р.) — ізраїльський математик, професор Єврейського університету в Єрусалимі. Лауреат Нобелівської премії з економіки 2005 р. "за розширення розуміння проблем конфлікту і кооперації за допомогою аналізу в рамках теорії ігор". Нобелівська премія присуджена за видатний внесок у розуміння і аналіз теорії конфліктів і співпраці, розробленої на основі теорії ігор. Ось деякі тези Нобелівської лекції Ауманна, названої "Війна та Мир": Війна не "ірраціональна", а повинна бути вивчена, зрозуміла як явище, і кінець кінцем подолана; Вивчення повторних ігор свідчить, що кращого результату досягають стратегії, які менше зацікавлені у вигоді "зараз", а більше у вигоді "потім"; Наївне миротворча позиція може привести до війни, а гонка озброєнь, достеменно загроза війни і гарантоване взаємне знищення можуть надійно запобігти війні. Основні твори: "Майже суворо конкурентні ігри" (*Almost Strictly Competitive Games*, 1961); "Змішані та поведінкові стратегії в нескінченно розширених іграх" (*Mixed and Behavior Strategies in Infinite Extensive Games*, 1964).

Біографічні відомості: народився в Німеччині, але його сім'я вимушена була емігрувати в США. Виріс в Нью-Йорку, закінчив Нью-йоркський Сіті-коледж і Массачусетський технологічний інститут, де захистив докторську дисертацію з математики. У 1956 році репатріювався до Ізраїлю. Після приїзду працює в Єврейському університеті, живе і працює в Єрусалимі. До самого свого виходу на пенсію працює професором при Центрі раціональних досліджень в Єврейському університеті. У 1994 році професор Ауманн був нагороджений премією Ізраїлю з економіки разом з професором Міхаелем Бруно. Ізраель Ауманн очолював Товариство теорії ігор, а на початку 1990-х був президентом Ізраїльського союзу математиків. Крім того був відповідальним редактором "Журналу Європейського математичного товариства". Ауманн також консультував Агентство США з

контролю за озброєннями і роззброєнню. Він займався теорією ігор і її застосуваннями близько сорока років.

Едмунд Фелпс (англ. Edmund S. Phelps, 1933 р.) - американський економіст. Лауреат Нобелівської премії з економіки 2006 р. " за аналіз міжчасового обміну в макроекономічній політиці". Бакалавр (1955 р.) коледжу Амхерст; доктор філософії (1959 р.) Йельського університету. Викладав у Йелі (1958-1966 рр.), Пенсільванському (1966-1971 рр.) і Колумбійському університетах (з 1971 р.). Президент Міжнародного атлантичного економічного суспільства (1983-1984 рр.). Входить до списку "ста великих економістів після Кейнса" за версією М. Блауга. Основні твори: "Золоті правила економічного зростання" (Golden Rules of Economic Growth, 1966); "Мікроекономічні основи зайнятості і теорії інфляції" (Microeconomic Foundations of Employment and Inflation Theory, 1970); "Статистична теорія расизму і сексизму" (The Statistical Theory of Racism and Sexism, 1972); "Дослідження в області мікроекономічної теорії" в 2-х тт. (Studies in Macroeconomic Theory, 1979-1980); "Політична економія: передмова" (Political Economy: An Introductory Text, 1985); "Сім шкіл макроекономічної думки" (Seven Schools of Macroeconomic Thought, 1990).

Король Швеції Карл ХУІ Густав 10 грудня вручив в залі Стокгольмської філармонії Нобелівські премії 2007 року по медицині, фізиці, хімії і економіці. Вісім лауреатів цієї найпрестижнішої в світі нагороди приймали з рук монарха диплом і золоту медаль. Відкриваючи церемонію, голова правління Нобелівського фонду Маркус Сторч особливо наголосив, що Нобелівським комітетам вдалося "виділити напрями і багато найважливіших елементів інтелектуального розвитку людства за останнє сторіччя", незважаючи на те, що в науці "існують лише тимчасові істини". Присудження премій 2007 року - прекрасний приклад практичних результатів "виключно позитивного" характеру, до яких привели передові дослідження в області фундаментальної науки, сказав він. Американці Ерік Маскін і Роджер Майерсон (економіка) отримали премію Банку Швеції пам'яті Альфреда Нобеля "за створення основ теорії механізмів розподілу".

Американець Кругман (KRUGMAN) Пол Робін Нобелівський лауреат з економіки за 2008 рік "за аналіз торгових моделей і визначення місць економічної активності", теорія отримала назву «нова міжнародна економіка».

Американці Олівер Уільямсон і Еліно́р Остро́м стали лауреатами премії з економіки імені Альфреда Нобеля у 2009 році "за аналіз позаринкових економічних трансакцій". Центральним положенням прикладної економіки є державні та банківські тарифи на оформлення трансакцій, іншими словами фінансових процедур; наприклад, у банкоматі; інструментарій, зокрема електронна пошта, виконання фінансових операцій тощо.

Потужний економічний інтелектуальний фундамент людської цивілізації закладається у процесі вимогливого відбору кандидатів на премію, оцінки їх винятково важливих досягнень у світовій науці. В основі цієї процедури – серйозне ставлення до досліджень усіх наукових шкіл і вчених, відсутність упередження щодо суб'єктивної думки. Тенденція до критичного осмислення набутого досвіду є характерною ознакою будь-якого зрілого суспільства, і в тому числі – західного. Але із запровадженням Нобелівської премії в галузі економіки, ця тенденція на Заході стала переважною. Фактично було сформовано певний механізм "самовдосконалення" економіки суспільства. Головними конструкторами такого механізму були Нобеліанти з їх оновленими теоріями і концепціями

(такими, як теорія людського капіталу, неокласичний синтез, концепція ефективної конкуренції, теорія конвергенції, нова економіка добробуту, монетаристська доктрина, теорія прийняття управлінських рішень, шведська модель суспільного розвитку, теорія раціональних очікувань тощо). За усієї строкатості теоретичних розробок, а інколи й їх взаємного виключення, переважна тенденція полягає у пошуку шляхів еволюційного розвитку капіталізму – в доведенні необхідності економічної та соціальної рівноваги, в регулюванні суспільних процесів на основі стабільного зростання виробництва, соціального компромісу, ідейного та політичного плюралізму.

Не можна не помічати у науковому доробку Нобелівських лауреатів прагматичного змісту, націленості на вирішення практичних питань, які постають перед сучасними суспільствами. На такій концептуальній базі та з урахуванням їх практичних рекомендацій здійснювалося коригування регулюючих механізмів капіталістичної системи. Серйозною проблемою щодо забезпечення тривалості цього процесу було визначення співвідношення та взаємозв'язку різних видів економічного регулювання. Дотримання його раціональності – підсумок узагальнення колосальної практики. З не зовсім далеких часів цьому сприяло, крім усього іншого, радикальне оновлення технічної бази, а також методики збирання, опрацювання і поширення економічної інформації.

Для формування нового економічного мислення важливим стає не тільки та частина економічних досягнень Нобелівських лауреатів з економіки, що являє собою суму акумульованої колосальної практики, досвіду і знань, але й та, що охоплює наявний у економіці інструментарій реорганізації виробництва і трансформації суспільства. Освоєння методології економічної теорії сьогодення є одним з реальних шляхів підвищення ролі економічної історії та економічної теорії в системі економічних знань. Швидкість та ефективність руху цим шляхом багато в чому залежить від науково-практичного потенціалу сучасного економічного мислення, зокрема, що стосується вирішення таких першочергових питань, як поглиблення теоретичних уявлень про особливості структурної перебудови економіки, регулювання грошової системи, удосконалення методології економічних досліджень, гнучкості податкової системи, тощо. Дослідження нобеліантів з економіки є виявом універсальності теорій економічної науки. Адже саме на міждисциплінарних взаємозв'язках нобеліантами досягнуто вагомі результати. З економічною теорією у найближчому майбутньому буде пов'язане кардинальне оновлення економічної практики. З огляду на це, варто не тільки серйозно переосмислити ставлення до економічної думки Заходу, але й широко впроваджувати в Україні цікаві ідеї західних економістів.

Тривалий час у переважній більшості країн в економічній науці такої регулярності оновлення навчальних програм не спостерігалось. Ще й тепер кидаються у вічі їх значний консерватизм і закостенілість. Несучасними і нединамічними є знання ще значної кількості науково – педагогічних кадрів. Майже вся історія економічної думки – це не зростання реальних знань, а суцільне блукання у темряві. Становище, що склалося, неможливо виправити, йдучи шляхом косметичних поправок до програм і підручників з історії економічних вчень, економічної теорії та політичної економії. Щоб на ділі перетворити політичну економію, насамперед, на науку про суспільну економічну ефективність, треба зробити її сприйнятливою до всього цінного, створеного світовою економічною думкою за останні півстоліття. З огляду на це, у вищих

навчальних закладах доцільно було б запровадити вивчення нового спецкурсу економічної теорії або історії економічних вчень – "економічну нобелелогію", як ефективний інструментарій для реалізації української економічної політики в сучасних умовах. З метою досягнення високих критеріїв - якості людини, якості управління, індексу благополуччя особистості, індексу ефективності суспільства, як основних складових добробуту суспільства. Суть економічної нобелелогії полягає не тільки в позбавленні застійності та консерватизму попереднього періоду, а також у виправленні допущених помилок, але й у подоланні історично обмежених рис суспільної організації, хиб і методів роботи, які зжили себе. Конструктивний бік запропонованого трактування економічної нобелелогії розглядається не як щось застигле, не здатне до змін, а як безупинний, справжній рух через суперечності, в якому ще багато і не раз доведеться доробляти і переробляти.

Формування економічної нобелелогії – це процес глибокого осмислення інтелектуального доробку нобеліантів. Це пізнання істини, яке проходить через суперечки, дискусії, творчості сумніви. У такому пошуку істини нікому не забороняється викладати, а тим більше чесно й свідомо переглядати свою позицію, навіть якщо на якомусь етапі хтось сповідував застарілі погляди. Тому напевно чи можуть бути виправданими претензії до тих учених, які прагнуть по – новому подивитися на ті чи інші проблеми економічної науки.

Аналіз хронології відзначення лауреатів Нобелівської премії з економіки, включно з 2009 р., показує, що із числа 61-го нобеліанта з економіки на долю США припадає 41 особа, або 67,2%, що переконливо свідчить про найвищий рівень розвитку економічної науки у цій країні. Цей показник підтверджується й економічною практикою – на сьогоднішньому етапі цивілізаційного розвитку США в економічному сенсі одна з найдосконаліших країн, з високим рівнем добробуту – якості людини, якості управління, індексу благополуччя особистості, нарешті індексу ефективності суспільства. Далі нагороджувалися 7 представників Англії, по два представники Норвегії, Німеччини, Швеції і Франції, а також по одному представникові таких країн як колишній СРСР, Нідерланди, Італія, Індія та Ізраїль. Із 42-ох відзначених Нобелівською премією тематичних наукових результатів, 32 або 76,2% носять характер пріоритетності макроекономічних досліджень, решта 10 або 23,8% - носять характер пріоритетності мікроекономічних досліджень (табл. 2).

Таблиця 2.

Показники аналізу хронології відзначення лауреатів Нобелівської премії з економіки за період 1969-2009 роки

№ п.п.	Назва показника	Одиниця виміру	Значення показника
.	Число лауреатів за період 1969-2009 роки	чол.	61
.	З них припадає на долю США, або	чол. %	41 67,2
.	Представники Англії	чол.	7
.	Представництво країн, які мають по 2 лауреати:		
	Норвегії	чол.	2
	Німеччини	чол.	2
	Швеції	чол.	2
	Франції	чол.	2

	Представництво країн, які мають по 1 лауреату:		
	СРСР	чол.	1
	Нідерланди	чол.	1
	Італія	чол.	1
	Ізраїль	чол.	1
	Частка представників неамериканців%	%	32,8
	Кількість відзначених тематичних наукових результатів	к-сть	42
	Відзначені тематичні наукові результати носять характер пріоритетності макроекономічних досліджень, або	к-сть %	32 76,2
	Відзначені тематичні наукові результати носять характер пріоритетності мікроекономічних досліджень, або	к-сть %	10 23,8

Навіть слід акцентувати, що починаючи з 1996 року премії присвоюються тільки за макроекономічні дослідження. Слід зауважити, що за останні 18 років, після розвалу СРСР не відзначено ні одного вченого з його терен (на жаль з України теж), або країн Східної Європи. Не надається належна увага розвитку (з боку Урядів та міжнародних філантропічних організацій) й відзначенню (з боку Нобелівських комітетів) наукових досліджень трансформації політико-економічних і соціально-політичних систем у цьому регіоні. Які, навіть за неймовірно складних економічних негараздів, все ж таки проводяться.

Можливо урядам колишніх країн соціалістичної співдружності, у тому числі – СРСР, доцільно заснувати щорічну альтернативну (конкурентну) премію, наприклад "Лауреат премії з економіки імені Леоніда Канторовича" ("Економічна премія Канторовича"). Щоб розробити для впровадження цієї ідеї необхідні Установчі Документи, можливо слід зібрати відповідний науковий тематичний симпозіум за участю Прем'єр-міністрів і Президентів країн, які виявлять зацікавлення. І таким чином дати старт започаткування відзначення лауреатів "Економічної премії Канторовича". Безсумнівно є твердження, що реалізація даної ідеї надасть нового конструктивного поштовху до активізації економічних досліджень.

Цікавим є один феноменальний приклад – лауреатом Нобелівської премії в галузі економіки 1999 р. став американський професор Р. Манделл (у галузі міжнародної грошової політики). Кілька років поспіль він був претендентом на цю найпрестижнішу нагороду. І тільки після того, як 11 високо розвинутих європейських раїн з 1 січня 1999 р. ввели нову валюту у безготівковий обіг, Нобелівський комітет не зміг більше ігнорувати численні пропозиції економічної громадськості про відзначення вченого цією премією, його вважають "хрещеним батьком" ЄВРО. Саме його науковий висновок про те, що більше ніж одна країна можуть мати вигоду від використання спільної валюти, надихнув уряди європейських держав на створення ЄВРО.

На думку Р. Манделла, який ще в 60–х роках ХХ століття заклав теоретичні основи аналізу "оптимальних валютних зон", запровадження ЄВРО повністю змінює конфігурацію міжнародної фінансової системи. Поступово сформується три зони монетарної стабільності. ЄВРО поширить свій вплив на всю Європу, Африку та близький Схід. Долар "завоює" Латинську Америку й частину Азії. Оскільки в Азії немає політичного "якоря" для формується єдиної валютної зони, то країни цього регіону вибиратимуть між доларами і ЄВРО, але значну частину "перетягне" японська ієна. За прогнозом Р. Манделла, обмінний курс ЄВРО до

долара стане найважливішим у світі ціновим співвідношенням. Оскільки на зміну одно полярній (доларовій) валютній системі прийде біполярна (долар – ЄВРО), тому більшого значення набуде координація політики Федеральної резервної системи США та ЄЦБ.

Економічна нобелелогія – сучасний розділ теорії економіки. Можна стверджувати, що економічна нобелелогія – це окремий розділ економічної теорії, що охоплює сучасні передові економічні розробки, концепції, проекти та ідеї.

Інтелектуальний фундамент формування світової наукової еліти закладається в процесі якнайвимогливішого відбору кандидатів на премію, їх важливих досягнень у світовій науці. В основі цієї процедури – серйозне ставлення до досліджень усіх наукових шкіл і вчених, відсутність упередження щодо чиєїсь думки. Тенденція до критичного осмислення набутого досвіду є характерною ознакою усякого зрілого суспільства, і в тому числі – західного. У 2-гій половині ХХ ст., із запровадженням Нобелівської премії в галузі економіки, ця тенденція на Заході стала переважною. Фактично було сформовано певний механізм "самовдосконалення" економіки суспільства. Головними конструкторами такого механізму були нобеліанти з їх оновленими теоріями і концепціями (такими, як неокласичний синтез, теорія конвергенції, нова економіка добробуту, монетаристська доктрина, теорія прийняття рішень, шведська модель суспільного розвитку, теорія людського капіталу, концепція ефективної конкуренції, теорія раціональних очікувань та ін.).

При всій строкатості теоретичних розробок, а інколи і їх взаємному виключенні, переважна тенденція полягала у пошуку шляхів еволюційного розвитку капіталізму – в доведенні необхідності економічної та соціальної рівноваги, в регулюванні суспільних процесів на основі стабільного зростання виробництва, соціального компромісу, ідейного та політичного плюралізму. Не можна не помічати у науковому доробку Нобелівських лауреатів прагматичний зміст, націленість на вирішення практичних питань, які постають перед суспільством. На такій концептуальній базі і з урахуванням їх практичних рекомендацій здійснювалося коригування регулюючих механізмів капіталістичної системи.

Проблемою щодо забезпечення тривалості цього процесу було визначення співвідношення та взаємозв'язку різних видів економічного регулювання. Дотримання його раціональності – підсумок узагальнення колосальної практики. З не зовсім далеких часів цьому сприяло, крім усього іншого, радикальне оновлення технічної бази, а також методики збирання, опрацювання і поширення економічної інформації. До речі, саме за розвиток методики формального опрацювання індивідуальних статистичних та економічних даних Д. Макфеддену і Дж. Хекмену у 2000 р. було присуджено Нобелівську премію.

Для формування нового економічного мислення важливою стає не тільки та частина економічної нобелелогії, що являє собою суму заакумульованої колосальної практики, досвіду і знань, але й та, що охоплює наявний у цій науці інструментарій реорганізації виробництва і суспільства. Економічна нобелелогія – це методологія економічної теорії сучасного і перспективного господарювання. А освоєння цієї методології є одним з реальних шляхів підвищення ролі економічної історії та економічної теорії в системі економічних знань. Від швидкості та ефективності руху цим шляхом багато в чому залежить від науково – практичний потенціал сучасного економічного мислення, зокрема, вирішення таких першочергових питань, як поглиблення теоретичних уявлень про особливості

структурної перебудови економіки, удосконалення методології економічних досліджень, гнучкість податкової системи, регулювання грошової системи тощо. У сучасних умовах є цілком очевидним розрив між нагромадженнями конкретними знаннями та теоретичним осмисленням нових методологічних підходів і наукових гіпотез, які висуваються нобеліантами.

Економічна нобелелогія – це сучасний розділ теорії економіки, вона є виявом універсальності економічної науки. Адже саме на перетинах досягнуто вагомі результати досліджень нобеліантів. Саме з нею у найближчому майбутньому будуть пов'язані кардинальне оновлення економічної теорії та збагачення практики. З огляду на це, варто серйозно переосмислити ставлення до економічної думки Заходу. Багато цікавих ідей економістів, які працюють там, ще не увійшли до широкого наукового обороту.

Економічна нобелелогія – це інструментарій для реалізації економічної політики в сучасних умовах. Тривалий час у переважній більшості країн в економічній науці такої регулярності оновлення навчальних програм не спостерігалось. Ще й тепер кидаються у вічі їх значний консерватизм і закостенілість. Несучасними і нединамічними є знання ще значної кількості науково – педагогічних кадрів. Майже вся історія економічної думки – це не зростання реальних знань, а суцільне блукання у темряві. Становище, що склалося, неможливо виправити, йдучи шляхом косметичних поправок до програм і підручників з історії економічних вчень, економічної теорії та політичної економії. Щоб на ділі перетворити політичну економію, насамперед, на науку про економічну ефективність, треба зробити її сприйнятливою до всього цінного, створеного світовою економічною думкою за останні півстоліття. З огляду на це, у вищих навчальних закладах доцільно було б запровадити вивчення нового спецкурсу економічної теорії або історії економічних вчень – "Економічна нобелелогія". Суть економічної нобелелогії полягає не тільки в позбавленні застійності та консерватизму попереднього періоду, а також у виправленні допущених помилок, але й у подоланні історично обмежених рис суспільної організації, хиб і методів роботи, які зжили себе. Конструктивний бік запропонованого трактування економічної нобелелогії розглядається не як щось застигле, не здатне до змін, а як безупинний, справжній рух через суперечності, в якому ще багато і не раз доведеться доробляти і переробляти. Формування економічної нобелелогії – це процес глибокого осмислення інтелектуального доробку нобеліантів. Це пізнання істини, яке проходить через суперечки, дискусії, творчості сумніви. У такому пошуку істини нікому не забороняється викладати, а тим більше чесно й свідомо переглядати свою позицію, навіть якщо на якомусь етапі хтось сповідував застарілі погляди. Тому навряд чи можуть бути виправданими претензії до тих учених, які прагнуть по-новому подивитися на ті чи інші проблеми економічної науки [4-5].

Це ж стосується і економіко-екологічної (еколого-економічної) науки, досліджень еколого-економічної біоетики, економіки довкілля, концепції виживання людської цивілізації, врахування індексу біоетичної спроможності країн до економічної та еколого-економічної глобалізації, інших актуальних економічних наукових напрямів цивілізаційного спрямування. Ці наукові напрями, особливо глобального рівня, є на сьогодні пріоритетними. Наприклад, у царині розробки еколого-економічної біоетики стратегії сталого розвитку в

екосистемному і суспільному вимірах на регіональному, національному і глобальному рівнях міжнародних суспільно-економічних відносин [6].

Сучасні науково необґрунтовані підходи до відтворення економіко-екологічного потенціалу у економічному процесі "виробництва – споживання – відтворення" характеризуються цілим рядом негативних проявів: спостерігається агресивна ресурсоспоживацька тенденція нерациональної взаємодії людини з природою; недостатньо обґрунтованим є ведення лісового господарства і лісосировинного відтворення; неефективно використовуються сільгоспугіддя, неконтрольованим є хімічний вплив на земельні ресурси; не приділяється належна увага оптимізації частки рекреаційно-туристичних та природно-заповідних територій у структурі земельного фонду України; недостатньо акцентується увага на забезпеченні збереження і примноження природно-ресурсної бази для економічного функціонування сьогоденної і прийдешньої цивілізації; значні негативні зміни у різних сферах зовнішнього і внутрішнього економічного середовища; однобокий меркантильно-споживацький підхід стосовно дослідження природи і природокористування; недотримання екологічних стандартів, економіко-екологічна криза якості довкілля; руйнівними для суспільств і цивілізації є "спонтанно-періодичні" кризові економічні стани глобальної економіки.

Таке становище породжує системні групи економіко-екологічних проблем: перша група – проблеми визначення (трактування) критеріїв, основних категорій, системних економіко-екологічних блоків функціонування сучасної економічної системи; друга група – проблеми сталого розвитку і забезпеченості економічного розвитку (зростання) суспільства в умовах природно-ресурсного обмеження; третя група – проблеми глобальної (регіональної, національної) трансформації процесів економічного розвитку; четверта група - формування глобальної стратегії економіко-управлінської еволюції суспільства і природи, включаючи управління економічними відносинами в мікроекономічних структурах, прогнозування і регулювання кризових економічних станів, стабілізації і спокою макроекономічних систем.

Проблема стабілізації і спокою економічних систем на національних і глобальному рівнях економіки, у зв'язку з кризовими економічними станами, є фінансовою суперпроблемою розвитку людської цивілізації. По гарячих слідах нами сформульовано основні причинно-регуляторні взаємозв'язки ("причини-регулятори") виникнення останньої світової економічної кризи:

- 1) перевиробництво основної світової валюти – долара США (як джерело формування інфляційних процесів стосовно інших грошових одиниць); основний вихід з платіжної кризи – відмова від монопольного становища валюти США;
- 2) наділені владою люди, які керують світом за допомогою економічного обману, деривативних та тіньових операцій, грошей і розваг, на які витрачаються величезні суми грошей;
- 3) відсутність ефективного регулювання співвідношення попиту і пропозиції та контролю за недовиробництвом або перевиробництвом товарів і послуг;
- 4) надмірно споживацьке економіко-мотиваційне спрямування сучасної людської цивілізації;
- 5) непрофесійні і економічно неусвідомлені уряди, або професійні й усвідомлені - лише з огляду на власне збагачення;
- 6) недостатньо економічно ефективні податкові системи і економічні регуляторні інструменти бюджетно-фінансової політики;

7) негуманний розподіл результатів матеріального виробництва, не виправдано велика різниця у доходах між бідними і багатими – чим створюються передумови до соціальних протестів;

8) торгівельні правила співіснування світового економічного співтовариства не завжди відповідають економічним особливостям конкретних країн і регіонів, а тому потребують постійного перегляду і удосконалення.

Сподівання, що означеним науковим проблемам, у найближчій перспективі, буде приділена належна увага як з боку Урядів й міжнародних філантропічних організацій так і Нобелівських комітетів ШКАН.

Висновки – у статті зроблено науковий аналіз існуючого порядку відзначення найдостойніших інтелектуалів світу врученням Нобелівських премій з економіки, представлено хронологію відзначення лауреатів з 1969 по 2009 рр., наукову інформацію про заслуги лауреатів, відомості про Нобеліантів. Висвітлено основні положення, які лежать в основі формування економічної нобелелогії як базису науки і практики.

Сформульовано ряд проблем відтворення економіко-екологічного потенціалу, вирішення яких може бути підставою виявлення претендентів на Нобелівську премію. Тобто, проблема "формування теоретико-прикладного базису економіко-екологічного відтворення на національному і глобальному рівнях економіки" пропонується світовій науковій громадськості для дискусії на предмет її "економічної нобелездатності". Приведено, фактично класифікацію актуальних наукових досліджень, та науково обґрунтовано перспективні нобелеорієнтовані наукові напрями з економіки, на які слід орієнтувати українські фундаментальні економічні школи.

Запропонована урядам колишніх країн соціалістичної співдружності, у тому числі – СРСР, ідея заснування щорічної альтернативної (конкурентної) премії ("Лауреат премії з економіки імені Леоніда Канторовича").

-
1. Довбенко М. Нобеліанти та економічна наука // М. Довбенко. Економіка України, №1. 2003 р. – с. 80-84.
 2. Довбенко М. Стігліц Джозеф Юджин // М. Довбенко. Економіка України, №5. 2003 р. – с. 82-85.
 3. Довбенко М. Нобелівська нагорода за розробку теорії асиметричної інформації // М. Довбенко. Економіка України, №10. 2003 р. – с. 86-90.
 4. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія (економічна нобелелогія): Навчальний посібник // М.В. Довбенко. – К.: Видавничий центр "Академія", 2005. – 336 с.
 5. Інтернетресурс: <http://www.dovbenko.kiev.ua/ua/news/1118/>. – Microsoft Internet Explorer.
 6. Пунько Б.М. Нобеліанти з економіки – основоположники теоретико-методологічних та функціонально-прикладних інноваційних розробок і відкриттів // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник націонал. універ. "Львівська політехніка" / Б.М. Пунько. - Львів, 2004. - № 517. - С. 204-209.